

Кой уби журналистиката?

Докторант Ралица Филипова

Както всички знаем, журналистите имат право да не разкриват източника си на информация и по този начин се насърчават публикациите в обществен интерес. Съвсем резонно, обаче, от гледна точка на информационното общество, в което живеем се поставя въпросът кой е журналист? От тук и другият въпрос – блогерите журналисти ли са?

В книгата на Нели Огнянова „Аудиовизуална политика и законодателство на Европейския съюз” намерих на интересни разсъждения относно защитата на източниците на информация за журналистите.

В известното дело *Apple v. Does*, в което служители от *Apple* са обвинени, че са изнесли търговски секрети на компанията на три създадени от тях блога, основната политика на защита е че: „блоговете са медии, а блогерите са журналисти”. Според експертите „журналистиката винаги е усвоявала много бързо новите комуникационни технологии и ги е превръщала в канали за разпространение на новини. Интернет е последната среда за разпространение на информацията до аудиторията, а блоговете са трайни журналистически предприятия със стабилна публична идентичност без значение дали са вестник или списание – а не мимолетни, едnodневни постинги. С времето тези публикации създават архив, авторитет, идентичност с техните аудитории.”¹ – смята Лорънс Лесинг – идеолог на свободната култура. Според него блогерите подлежат към защитената категория на журналистите.

Европейските съдилища още не са създали критерии за оценка на блоговете и блогърите, но според американската съдебна практика защита трябва да имат не всички блогъри, „а тези които изпълняват функциите на професионалните журналисти, съответно на класическите медии: събират и предоставят жизненоважна публична информация.”²

Съдът в делото *Shoen v. Shoen* формулира позиция по въпроса кой е законен журналист: „този, който има съзнателно намерение да използва събрани, издирени от него или получени материали, за да информира(за нуждите на разпространение на

¹ Огнянова, Нели. „Аудиовизуално политика и законодателство на европейския съюз”, София, 2005, стр.154

² Пак там, с.155

информацията до широката аудитория) и осъществява дейност, за да осъществи това намерение... Това, което прави журналистиката журналистика не е форматът , а съдържанието.”³ Твърде вероятно е именно тази позиция да бъде приложена и по отношение на блогерите.

Федералните съдилища признават правото на запазване на тайната на източниците за репортер, редактор или издател, но такова дело е печелил и кинодокументалист, независимо от възраженията, че не е редовно зает с новинарство.

Въпросът: „журналисти са блогърите и имат ли право на правна защита?” се поставя и в интервю с Ерик Йосефсон – Европейският представител на фондацията EFF (Electronic Frontier Foundation)

„Какви са правата на блогърите? От друга страна – какви правила и закони нарушават най-често те самите?”

Свободата на изразяване принадлежи на блогърите, но може да бъде ограничена от закона, който те прави отговорен за това, което казваш. Тези ограничения включват издаването на търговска тайна, злоупотребата с авторските права или с търговска марка, но също така клеветата и разкриване на лични данни и факти. В нашия сайт сме публикували юридическо ръководство за блогъри – Legal Guide for Bloggers – <http://w2.eff.org/bloggers/> . То е конкретно за законите в САЩ, но могат да се видят основните принципи.

Ние вярваме, че журналистите трябва да ползват еднаква защита, независимо дали пишат на хартия или в блогове. Ако законът гарантира защита на свободата на словото за пресата и за отделните журналисти, то би трябвало същото да се отнася и за блогърите, които се занимават с журналистика. С такъв случай се сблъскахме, когато работихме по делото *Apple v. Does* в САЩ. *Apple* твърдяха, че блогването не е „истинска журналистика“, затова блогърът не би трябвало да се ползва със същата защита, която позволява на журналистите да не разкриват своите източници.

В много държави съществуват ограничения върху свободата на словото. Най-малкото, което трябва да направим, е да не допуснем тези ограничения да се разрастват, все пак в момента правим преход от свят, където само няколко собственици на медии имат глас, към свят, в който всички ние, потенциално, имаме своя глас онлайн.

³ Пак там, с.155

Има ли случаи на дела срещу европейски блогъри? В коя държава от ЕС блогърите са най-спокойни и защитени? Имате ли информация за ситуацията в България?

EDRi, European Digital Rights, има специална онлайн секция „Свободата на словото“, където се съобщава и за дела срещу европейски блогъри. Опасявам се, че не мога да кажа в коя държава блогърите са най-добре защитени, но мисля че Швеция би могла да бъде добър кандидат за тази позиция. Не толкова заради самите закони, а по-скоро заради това, че онлайн обществото там е силно и активно защитава основните принципи. Благодарение на EDRi знам, че българското Министерство на вътрешните работи през 2005 е издало заповед към най-големите Интернет доставчици в България, според която те „трябва да премахнат всички безплатни хостинг сървъри, които предлагат творби, радио записи, развлекателен или бизнес софтуер, изображения, снимки, книги, графични лога и др.“ и да уведомят властите за подобни случаи. Надявам се да науча повече за положението на българските блогъри от работата си с Интернет общество България, член на EDRi, особено след като от този септември и EFF е вече също член на EDRi.

Невероятно е колко силно може да бъде влиянието на онлайн обществото в тази област. От време на време демократичните правителства (дори тези, с чиито политики може и да не сме съгласни) се вслушват в предложенията и препоръките на „експертите“. А в този случай, на свободното изразяване онлайн, вие сте експертите! Трябва ви само една организация зад гърба ви и костюм и вратовръзка, когато отивате да се срещнете с тях.

Други начини, по които се борим за вашите права:

Блогърите могат да са журналисти (и журналистите могат да са блогъри). Ние се стремим да постигнем законово и институционално признание/легитимация, според което ако се занимавате с журналистика – значи сте журналист с всички прилежащи към това права, привилегии и защиты. (See *Apple v. Does* .)

Блогърите имат право на свобода на словото. Нашата работа е да ви предпазим от фиволни или abusive заплахи и съдебни дела. Интернет „биячите“ не трябва да използват авторското право и сродните му права, както и други закони

постановки, за да ви възпрат от правото ви на свобода на словото. (See OPG v. Diebold.)

Блогърите имат правото да говорят за политика. Ние работим с множество организации, които се занимават със защита на обществените интереси, за да сме сигурни, че Федералната изборна комисия не засяга постове на блогъри, свързани с изборите. Според нас ФИК трябва да приеме правила, според които да не се прилага регулация на публикуването на теми, свързани с избори в Интернет. И съществуващата медийни разпоредби по въпроса да се отнасят със същата сила и към онлайн медиите – включително и блоговете.

(See our joint comments to the FEC ; [PDF, 332K].)

Блогърите имат правото да запазят анонимността си.

Ние продължаваме нашата битка да запазим вашето конституционално право на анонимност при изказването онлайн, включително като ви подпомагаме с информация как да запазите анонимността си, когато блогвате. (See How to Blog Safely (About Work or Anything Else) .)

Блогърите имат свободата да хостват изказвания по същия начин, както и другите онлайн медии. Разпространяваме информацията, че блогърите също попадат под протекцията на този закон. (See Barrett v. Rosenthal .)”⁴

Опитите за юридическо признаване и професионално приемане на блогърите като журналисти ще продължават. Очевидно това е посоката, но дали наистина са журналисти? – това е въпросът , който ме вълнува.

Още от самото начало искам да се разгранича от твърдението, че всеки който публикува, независимо от медията е журналист, тоест че всеки гражданин е журналист. Това, че знаеш азбуката, че можеш да зададеш един или два елементарни въпроса или, че успяваш със сравнително малко грешки да напишеш мнението си в своя блог, не значи че си журналист.

⁴ <http://gori.webreality.org/blog/2007/10/25/erik-josefson-specialno-za-openfest-2007/>, 17октомври2009

Да – имаме възможност – техническа да изразяваме мнението си, но изразяването на мнение това не е единствената функция на журналистиката. То е като да кажем, че понеже всички носим модни дрехи сме модни дизайнери.

Защо, обаче, се получи така, че всеки днес има самочувствието че е журналист? Защо настъпи такава масова девалвация на журналистическата професия? Само възможността да се изразяваш свободно и без цензура ли е причината? Новите технологии ли създадоха предпоставка за това?

Според мен – не!

Журналистиката много отдавна доброволно или не се раздели със своите правила, стойности и ценности. Тя се предаде пред изискванията за шоу, ефективност и бързосмилаема информация. Гръмките заглавия замениха статиите. Телефонните интервюта подмениха професионалните разговори, репортажите по джиясетемите изместиха професионалните камери и репортери, информацията се стеле от всякъде и почти не се проверява, млади и неопитни създания с еднакъв ентузиазъм подават диктофоните си на политици, спортисти, инвалиди или водолази. Възможностите за монтаж и видеоефектите създадоха впечатлението, че всеки който е застанал пред камерата или микрофона може да се справи стига да не е кривоглед и да му се разбира все пак какво произнася. Никой не се замисля над съдържанието, посланието, идеята, важното е да се говори. Понятието водещ, водеща, особено в телевизията, девалвира. Изискванията за богата обща култура, умение за водене на интервю, възможност за анализиране и обобщаване на чуто и видяното е заместено от манекенските размери за гръдна обиколка, на ханша и литри силикон.

Година след година журналистиката бавно и постепенно се самоунищожава и създава прекрасна почва на нейното място да избуява какво ли не. И нищо чудно, че всеки който има собствен компютър и блог се нарича журналист. То е малко както всички бандити станаха бизнесмени.

А дали истинските – „професионалните” блогъри са журналисти – мисля че не. Те по-скоро приличат на коментаторите в журналистическата професия.

Не случайно в журналистиката има информационни и публицистични жанрове, които включват : новина, интервю, репортаж, коментар, анализ, дискусия, ток-шоу, кореспонденция, очерк , есе и т.н, а журналистът може да бъде репортер, коментатор, водещ на новини, интервюиращ, модератор на ток шоу, анализатор и т.н. Настина тези разновидности отдавна са се преплели и преляли една в друга, а блогърите нито събират информация, нито правят интервюта, нито репортажи – те просто коментират

нещата от живота, изказват своето мнение, а това е типично от кварталните градинки през кафенетата до ток-шоутата, но е далеч от понятието журналист.

В този смисъл – не блогърите подмениха или замениха журналистиката, тя просто много преди блоговете да се появят се оттегли и те се настаниха на освободената територия, но това не значи, че блогърите са журналисти или блоговете са нов вид журналистика.

Новият вид може би ще се създаде, може би търси още себе си, а може би повече няма да го има.